

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Обліково-фінансовий факультет

Кафедра українознавства

Культурологія

Методичні рекомендації

для практичних робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Харчові технології» спеціальності 181 «Харчові технології» денної форми здобуття вищої освіти

Миколаїв
2023

УДК 168.522

К90

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від вересня 2023 р. протокол № 1

Укладач:

Ганна ПОБЕРЕЖЕЦЬ – доцентка кафедри українознавства Миколаївського національного аграрного університету

Рецензенти:

Березовська Т.В. - кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства Миколаївського національного університету.

Макарчук С.С. - кандидат історичних наук, доцент, керівник Обласного центру пошукових досліджень та редакційно-видавничої діяльності Миколаївської обласної ради.

© Миколаївський національний аграрний університет, 2023

ВСТУП

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Культурологія» призначені для здобувачів вищої освіти та спрямовані на організацію їхньої ефективної роботи під час підготовки й виконання практичних занять. Дисципліна «Культурологія» посідає важливе місце у системі гуманітарної підготовки, оскільки сприяє формуванню цілісного уявлення про розвиток світової та української культури, закономірності культурних процесів, взаємодію традицій і новацій у сучасному суспільстві.

Метою практичних занять є поглиблення теоретичних знань, розвиток аналітичного мислення, формування навичок самостійної роботи з науковими джерелами, вміння інтерпретувати культурні явища та процеси в історичному й сучасному контексті. Особлива увага приділяється виробленню у здобувачів вищої освіти здатності до критичного осмислення культурних феноменів, аргументованого висловлення власної позиції та застосування культурологічних знань у професійній діяльності.

Методичні рекомендації містять тематику практичних занять, перелік питань для обговорення, завдання для індивідуальної та групової роботи, рекомендації щодо підготовки доповідей і презентацій, а також критерії оцінювання результатів навчальної діяльності. Запропонована структура спрямована на активізацію пізнавальної діяльності здобувачів освіти, розвиток їхніх комунікативних компетентностей і формування загальної культурної ерудиції.

У сучасних умовах глобалізації та цифровізації суспільства культурологічна освіта набуває особливої актуальності, адже сприяє усвідомленню національної ідентичності, збереженню культурної спадщини та формуванню міжкультурної толерантності. Практичні роботи з культурології покликані забезпечити інтеграцію гуманітарних знань у професійну підготовку майбутніх фахівців та сприяти їх гармонійному особистісному розвитку.

ПИТАННЯ ДО ТЕМИ

МОДУЛЬ I. ОСНОВИ ТЕОРІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Тема 1. Культура як наука

1. Що є предметом і об'єктом культурології?
2. Які основні підходи до визначення поняття «культура»?
3. У чому полягає відмінність між культурою та цивілізацією?
4. Які функції виконує культура в суспільстві?
5. Якою є структура культури (матеріальна і духовна)?
6. Які методи застосовуються у культурологічних дослідженнях?
7. Яке місце культурології у системі гуманітарних наук?

Тема 2. Генезис культури

1. Які існують теорії походження культури?
2. Яку роль відіграла праця у формуванні культури?
3. У чому полягає специфіка міфологічного світогляду?
4. Які особливості первісного мистецтва?
5. Як формувалися перші моральні норми?
6. Яку роль відігравали ритуал і табу?
7. У чому полягає синкретизм первісної культури?

МОДУЛЬ II. КУЛЬТУРА ДАВНЬОГО ЧАСУ

Тема 3. Культура цивілізації

1. Які характерні ознаки давніх цивілізацій?
2. Якою була роль релігії у державах Стародавнього Сходу?
3. Як виникла писемність і яке її значення для культури?
4. У чому особливості культури Давнього Єгипту?
5. Які здобутки Месопотамії у правовій сфері?
6. Чим відзначалася культура Давньої Індії та Китаю?
7. Як співвідносилися влада і сакральність у стародавніх суспільствах?

Тема 4. Антична культура

1. Які особливості давньогрецького полісу як культурного явища?
2. У чому полягає специфіка античної міфології?
3. Яке значення мала антична філософія?
4. Якими є риси античного мистецтва?
5. У чому особливість римської правової культури?
6. Як сформувався античний ідеал людини?
7. Який вплив античності на подальший розвиток європейської культури?

МОДУЛЬ III. СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ, РЕНЕСАНС, БАРОКО

Тема 5. Культура Середніх віків (V–XV ст.)

1. Які світоглядні засади середньовічної культури?
2. У чому особливості культури Візантії?
3. Якою була роль церкви в культурному житті Європи?
4. Які характерні риси романського і готичного стилів?
5. У чому своєрідність культури Київської Русі?
6. Яку роль відігравали монастирі у збереженні знань?

7. Які основні жанри середньовічної літератури?

Тема 6. Культура епохи Ренесансу

1. Які передумови виникнення Ренесансу?
2. У чому сутність гуманізму?
3. Які риси антропоцентризму в мистецтві?
4. Які здобутки образотворчого мистецтва Ренесансу?
5. Якою була роль науки в епоху Відродження?
6. Чим відрізняється Північне Відродження?
7. У чому полягає значення Ренесансу для європейської культури?

Тема 7. Культура доби бароко та Просвітництва (XVII–XVIII ст.)

1. Які характерні риси стилю бароко?
2. У чому особливості українського бароко?
3. Як бароко відображало світогляд доби?
4. Які ідеї покладено в основу Просвітництва?
5. Якою була роль науки у XVIII ст.?
6. У чому відмінність барокового і просвітницького світоглядів?
7. Який вплив Просвітництва на формування модерного суспільства?

МОДУЛЬ IV. КУЛЬТУРА XIX – ПОЧАТКУ XXI СТ.

Тема 8. Культура Новітнього часу

1. Які основні риси модернізму?
2. У чому полягає сутність авангардного мистецтва?
3. Які особливості постмодернізму?
4. Як науково-технічний прогрес вплинув на культуру?
5. Що таке масова культура і які її ознаки?
6. Якою є роль медіа у сучасному культурному просторі?
7. Які тенденції розвитку культури на початку XXI ст.?

Тема 9. Українське національно-культурне відродження

1. Які передумови українського національного відродження?
2. Яку роль відіграла українська література XIX ст.?
3. У чому значення діяльності Кирило-Мефодіївського братства?
4. Що таке «Розстріляне відродження»?
5. Які особливості руху шістдесятників?
6. Як культура сприяла формуванню національної ідентичності?
7. Які сучасні виклики стоять перед українською культурою?

Тема 10. Головні напрями розвитку західноєвропейської культури XIX ст.

1. Які риси романтизму?
2. У чому особливості реалізму?
3. Які передумови виникнення імпресіонізму?
4. Якою є специфіка символізму?
5. Як індустріалізація вплинула на культуру XIX ст.?
6. Які зміни відбулися у літературі та мистецтві?
7. Яке значення мала культура XIX ст. для формування модернізму?

ТЕМИ ПОВІДОМЛЕНЬ

Модуль I. Основи теорії культурології

Тема 1. Культура як наука

1. Роль культурології у формуванні сучасного світогляду
2. Взаємозв'язок культури та суспільства
3. Методи дослідження культури: порівняльний та історичний підходи
4. Культура як чинник соціальної інтеграції

Тема 2. Генезис культури

1. Виникнення культури у первісному суспільстві
2. Символи та ритуали: перші прояви культурної свідомості
3. Етапи розвитку культурних форм у ранніх цивілізаціях
4. Вплив природного середовища на формування культури

Модуль II. Культура Давнього часу

Тема 3. Культура цивілізації

1. Мистецтво Стародавнього Єгипту та його символіка
2. Релігійні системи Месопотамії та їх вплив на культуру
3. Архітектура та суспільні структури давніх цивілізацій
4. Наука і техніка в Давньому світі

Тема 4. Антична культура

1. Антична філософія та її значення для сучасної культури
2. Література та театр Давньої Греції
3. Римська культура: право, архітектура, мистецтво
4. Олімпійські ігри як культурний феномен античності

Модуль III. Західнохристиянська та східнохристиянська культура в епоху

Середньовіччя і Ренесансу. Доба бароко

Тема 5. Культура Середніх віків (V–XV ст.)

1. Візантійське мистецтво та його особливості
2. Середньовічна література та релігійна культура Європи
3. Культура слов'ян та Русі у контексті християнства
4. Феодальна культура та її вплив на мистецтво

Тема 6. Культура епохи Ренесансу

1. Гуманізм та відродження античних ідей
2. Мистецтво Ренесансу: Леонардо да Вінчі та Мікеланджело
3. Ренесансна наука і філософія
4. Культурні трансформації у Європі XVI століття

Тема 7. Культура доби бароко та Просвітництва (XVII–XVIII ст.)

1. Барокова архітектура та живопис
2. Просвітництво і освіта: розвиток науки та філософії
3. Соціально-культурні зміни у Європі XVII–XVIII ст.
4. Вплив бароко на музику та літературу

Модуль IV. Культура XIX і початку XXI ст.

Тема 8. Культура Новітнього часу

1. Модернізм та його відображення у мистецтві
2. Постмодернізм і культурні тенденції XX ст.
3. Вплив технологій на культурні процеси
4. Глобалізація та культурна ідентичність

Тема 9. Українське національно-культурне відродження

1. Література і музика як засіб національного відродження
2. Формування української національної ідентичності
3. Мистецтво та освіта в період національного відродження
4. Відомі діячі української культури XIX–XX ст.

Тема 10. Головні напрями розвитку західноєвропейської культури XIX ст.

1. Романтизм у літературі та мистецтві
2. Реалізм та критика суспільства
3. Символізм і поетика модерної культури
4. Соціокультурні зміни та їх відображення у мистецтві

ТЕМИ НАУКОВИХ РОБІТ

Модуль I. Основи теорії культурології

1. Культура як наука – «Сучасні підходи до визначення культури та її ролі у розвитку суспільства»
2. Генезис культури – «Етапи розвитку культури від первісного суспільства до ранньої цивілізації»

Модуль II. Культура Давнього часу

1. Культура цивілізації – «Особливості релігійних і соціальних інститутів стародавніх цивілізацій»
2. Антична культура – «Антична філософія, мистецтво та наука як фундамент сучасної культури»

Модуль III. Західнохристиянська та східнохристиянська культура в епоху Середньовіччя і Ренесансу. Доба бароко

1. Культура Середніх віків: Візантія, Європа, слов'яни, Русь (V–XV ст.) – «Роль християнства у формуванні культурних традицій середньовічної Європи та Русі»
2. Культура епохи Ренесансу – «Ренесанс і гуманізм: відродження античних ідей у мистецтві та науці»
3. Культура доби бароко та Просвітництва (XVII–XVIII ст.) – «Бароко і Просвітництво: мистецтво та філософія як відображення соціокультурних змін»

Модуль IV. Культура XIX і початку XXI ст.

1. Культура Новітнього часу – «Модернізм та постмодернізм у світовій культурі: трансформація цінностей та художніх форм»
2. Українське національно-культурне відродження – «Формування української національної ідентичності у XIX–XX ст.: література, мистецтво, освіта»
3. Головні напрями розвитку західноєвропейської культури XIX ст. – «Романтизм, реалізм і символізм у європейській культурі XIX ст.: соціокультурний контекст»

МОДУЛЬ I. ОСНОВИ ТЕОРІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Тема 1. Культура як наука

Основні поняття та терміни

Культура — сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством.

Культурологія — наука про закономірності розвитку культури.

Цивілізація — історично конкретний тип суспільства з певним рівнем матеріального й духовного розвитку.

Матеріальна культура — предметний світ, створений людиною.

Духовна культура — сфера ідей, знань, вірувань, мистецтва.

Цінності — значущі для суспільства ідеали та норми.

Норми — правила поведінки, прийняті в суспільстві.

Культурна функція — роль культури в суспільному житті.

Аксіологія — вчення про цінності.

Соціокультурний процес — історичний розвиток культури в суспільстві.

Тема 2. Генезис культури

Основні поняття та терміни

Генезис — походження та становлення явища.

Первісна культура — культура ранніх етапів розвитку людства.

Синкретизм — нерозчленованість форм духовного життя.

Міф — символічне пояснення світу.

Тотемізм — віра у спорідненість роду з твариною чи рослиною.

Анімізм — віра в існування душі та духів.

Фетишизм — наділення предметів надприродною силою.

Ритуал — усталена символічна дія.

Табу — заборона сакрального характеру.

Архетип — первісний образ колективного несвідомого.

МОДУЛЬ II. КУЛЬТУРА ДАВНЬОГО ЧАСУ

Тема 3. Культура цивілізації

Основні поняття та терміни

Цивілізація Стародавнього Сходу — ранні державні утворення Месопотамії, Єгипту, Індії, Китаю.

Теократія — форма влади, освячена релігією.

Сакралізація — надання явищам священного значення.

Ієрогліфи — система письма у Давньому Єгипті.

Клинопис — писемність Месопотамії.

Зиккурат — храмова споруда у Месопотамії.

Каста — замкнена соціальна група в Індії.

Конфуціанство — етико-філософське вчення Китаю.

Деспотія — форма необмеженої монархічної влади.

Монументальність — величність і масштабність архітектури.

Тема 4. Антична культура

Основні поняття та терміни

Античність — культура Давньої Греції та Риму.
Поліс — місто-держава у Греції.
Демократія — форма народовладдя.
Калокагатія — ідеал гармонії фізичної і духовної краси.
Стоїцизм — філософська школа Риму і Греції.
Олімпійські ігри — спортивно-релігійні змагання в Греції.
Римське право — система правових норм Стародавнього Риму.
Колізей — амфітеатр у Рим.
Парфенон — храм на афінському Акрополі.
Античний гуманізм — визнання цінності людини.

МОДУЛЬ III. СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ, РЕНЕСАНС, БАРОКО

Тема 5. Культура Середніх віків

Основні поняття та терміни

Середньовіччя — період V–XV ст. в історії Європи.
Теоцентризм — світогляд із Богом у центрі.
Схоластика — середньовічна філософія.
Романський стиль — архітектурний стиль X–XII ст.
Готика — архітектурний стиль XII–XV ст.
Іконопис — релігійний живопис Візантії та Русі.
Літопис — історичний твір у формі хроніки.
Монастир — осередок духовного життя.
Феодалізм — суспільний лад середньовіччя.
Візантійська традиція — культурний вплив Візантії на слов'ян.

Тема 6. Культура епохи Ренесансу

Основні поняття та терміни

Ренесанс (Відродження) — культурний рух XIV–XVI ст.
Гуманізм — визнання людини найвищою цінністю.
Антропоцентризм — орієнтація на людину як центр світу.
Перспектива — художній прийом передавання простору.
Світський характер культури — звільнення від церковного домінування.
Титанізм — багатогранність творчої особистості.
Меценатство — підтримка мистецтва.
Реформація — релігійний рух XVI ст.
Індивідуалізм — підкреслення цінності особистості.
Північне Відродження — варіант Ренесансу в Німеччині та Нідерландах.

Тема 7. Культура бароко та Просвітництва

Основні поняття та терміни

Бароко — художній стиль XVII–XVIII ст.
Контрастність — різке протиставлення образів.
Динамізм — рухливість композиції.
Козацьке бароко — український варіант бароко.

Просвітництво — інтелектуальний рух XVIII ст.
Раціоналізм — культ розуму.
Енциклопедизм — прагнення систематизувати знання.
Секуляризація — звільнення від церковного впливу.
Природне право — вчення про природні права людини.
Абсолютизм — форма необмеженої монархії.

МОДУЛЬ IV. КУЛЬТУРА XIX – ПОЧАТКУ XXI СТ.

Тема 8. Культура Новітнього часу

Основні поняття та терміни

Модернізм — художній напрям кінця XIX – XX ст.
Авангард — експериментальні мистецькі течії.
Постмодернізм — культурна парадигма другої половини XX ст.
Масова культура — культура, орієнтована на широку аудиторію.
Глобалізація — процес світової інтеграції.
Медіакультура — культура, сформована засобами масової інформації.
Кіноіндустрія — система виробництва фільмів.
Урбанізація — зростання ролі міст.
Субкультура — культура окремої соціальної групи.
Цифрова культура — культура інформаційної доби.

Тема 9. Українське національно-культурне відродження

Основні поняття та терміни

Національне відродження — процес формування національної самосвідомості.
Ідентичність — усвідомлення належності до спільноти.
Кирило-Мефодіївське братство — таємна організація XIX ст.
Народництво — ідейний рух інтелігенції.
Розстріляне відродження — покоління митців 1920–30-х рр., репресованих владою.
Шістдесятники — культурний рух 1960-х років.
Дисидентство — опозиційний рух у СРСР.
Українізація — політика розвитку української культури.
Державотворення — процес формування державності.
Культурна спадщина — сукупність пам'яток культури.

Тема 10. Західноєвропейська культура XIX ст.

Основні поняття та терміни

Романтизм — напрям, що утверджує емоції та індивідуалізм.
Реалізм — правдиве відображення дійсності.
Імпресіонізм — передавання миттєвих вражень.
Символізм — мистецтво натяку та символу.
Натуралізм — детальне зображення реальності.
Індустріалізація — розвиток промисловості.
Буржуазія — соціальний клас підприємців.
Критичний реалізм — аналіз соціальних проблем у мистецтві.
Естетизм — культ краси.
Модерн — стиль кінця XIX – початку XX ст.

Модуль I. Основи теорії культурології

Тема 1. Культура як наука

Тема 2. Генезис культури

Модуль II. Культура Давнього часу

Тема 3. Культура цивілізації

Тема 4. Антична культура

Модуль III. Західнохристиянська та східнохристиянська культура в епоху Середньовіччя і Ренесансу. Доба бароко.

Тема 5. Культура Середніх віків: Візантія, Європа, слов'яни, Русь (V- XV ст.).

Тема 6. Культура епохи Ренесансу.

Тема 7. Культура доби бароко та Просвітництва (XVII – XVIII ст.).

Модуль 4. Культура XIX і початку XXI ст.

Тема 8. Культура Новітнього часу.

Тема 9. Українське національно-культурне відродження.

Тема 10. Головні напрями розвитку західноєвропейської культури XIX ст.

Література

1. «Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір» (2019). Тези доповідей конференції НАКККІМ, що охоплюють широкий спектр актуальних питань теорії та історії культури.
2. «Культура пам'яті. Гендерні рецепції. Локальні історії» (2023). Видання Інституту культурології НАМ України, присвячене питанням історичної пам'яті та гендерним аспектам у культурі.
3. Барановська Л. В., Хома І. Культурологія : навчальний посібник. Львів : Новий світ-2000, 2021. 195 с.
4. Закон України. Про культуру (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 24, ст.168). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (Редакція станом на 16.07.2023).
5. Історія української культури у схемах, таблицях та ілюстраціях: навч.-метод. посіб. Реком. ВР. Гула Р. В., Передерій І. Г., Дерев'янка Л. І. 180 с. 2021.
6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. Надбання української національної культури як складова світової культури. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4502> (дата звернення: 15.04.2013).
7. Павлова Олена, Мельничук Тетяна. Історія української культури (2-ге вид.)". Центр учбової літератури. 2023.

Зміст

Вступ.....	3
Питання до теми.....	5
Теми повідомлень.....	6
Теми наукових робіт.....	8
Основні поняття та терміни.....	9
Література.....	13

Навчальне видання

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Методичні рекомендації

Укладач: **Побережець Ганна Степанівна**

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 2,1
Тираж 50 прим. Зам. №__

Надруковано в видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.